

A természetes gyeptípusok módosulása a használat és művelés hatására a Baróti hegységben - Kovászna megye

Szakács Nagy Magdolna

nyugalmozott agrármérnök

SUMMARY

In the last decade the animal stock decreased to half couldn't optimally utilise the disposable natural lawns. Through the changed ownership's the utilisation of the natural lawns also changed. The areas near settlements are overladed and at the same time the big distant areas are only temporally or not at all utilised. On the places in use usually the fertilisation and maintenance work are cancelled. What kind of effect has the changed utilisation and cultivation on natural lawns, do they provoke modifications on it? Looking for an answer for these questions in 2002 a lawn typological measurement was started in two separated areas in Barót Mountains.

*This publication is about the observations during this monitoring work. The measurement has been made with the system of lawn typological classification of Tucra-Kovács and collaborators (1987). This classification analyses 3 factors: plant composition, facilities at production site, and the necessary technology for rising the crop. The one year long monitoring is not enough to make conclusions regarding the modification of lawn types, but the changed relations of last decade determined the natural lawn. On the places exposed to exaggerated tread the *Dechampsia caespitosa* is spreading, on acid soils the *Nardus stricta*, showing the formation of significant subtypes inside of *Agrostis tenuis*- *Festuca rubra* lawn type significant for beech tree zone.*

The spreading of woody plants is much significant. The shrubs are spreading showing that the lawn areas withdrew from cultivation is progressing to natural estate, to forest.

BEVEZETÉS

A természetes gyepek jelentőségét Kovászna megyében elsősorban területi arányuk határozza meg. Az össz. mezőgazdasági területnek több mint felét teszik ki. Gazdasági szerepüket kihangsúlyozza, hogy sok településen a fő megélhetési forrást jelentik az állatállományon keresztül.

Környezetvédő szerepük is nagyon fontos, a 20%-os lejtőkön 800 mm feletti csapadékkal a természetes gyepek növényzete védi a talajt az eróziótól.

Tájformáló szerepük se elhanyagolható, nagy területük révén a művelési szintnek turisztikai jelentősége is van. Ennek ellenére a természetes gyepek hasznosítása és művelése az elmúlt évtizedben nagyon visszaesett. A felére csökkent állatállomány nem tudja optimálisan hasznosítani a rendelkezésére álló gyepeket. Amíg a települések közelében fekvő területeket sok esetben túlterhelik, addig a messzebb levőket csak időszakosan, vagy egyáltalán nem is hasznosítják.

A természetes gyepek nagy kiterjedésük, és jelentőségük ellenére más mezőgazdasági kultúrákhoz viszonyítva később kerültek a kutatás

fókuszpontjába. A XX. századig csak botanikai adataink vannak a tájegység növényzetéről. A múlt század közepén jelentek meg a természetes gyepek első cönológiai és tipológiai felmérései (Csűrös és társai, Puscaru és mtsai, 1963). Szükségessé vált egy gyeptipológiai osztályozási rendszer. Egy ilyen dolgoztak ki Tucra és munkatársai (1987). Három komplex tényező szolgál az osztályozás alapjául: növényösszetétel, termőhelyi adottság, és a termést növelő technológia.

TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK

A tipológiai felmérés tárgyául kiválasztott két legelőtomb a Baróti hegységben van, amely a Hargita hegyvonulat déli nyúlványa. A határvonalát három oldalról az Olt folyó képezi. Felszínét két hegygerinc határozza meg észak-dél irányban, 800-1000 m magas csúcsokkal. Vizekben elég gazdag. A területen hat patak ered, amelyek az Oltba ömlenek, ezenkívül számtalan édesvízű- és ásványvízforrás található. Éghajlata az erdős hegyvidékre jellemző, az évi középhőmérséklet 6,1 C°, a legmelegebb hónap július, átlaga 16,5 C°, a leghidegebb hónap január, átlaga -4,2 C°. Az évi csapadék átlag 780 mm (nincs figyelembe véve az utóbbi két szélsőséges év). Talaját a zonális erdei barna talajok képezik, amelyek a gleizálódás és podzolosodás különböző fázisaiban vannak. A humusztartalmuk 1,5-2,5%. Növényzetük a lombhullató és vegyes erdők övezetére jellemző, ahol a gyeptípus a másodlagos növénytakarót jelenti, ami az erdők kivágása után telepedett meg. Ezek a területeken az emberi beavatkozás megszüntével a növényzet az erdei állapot felé halad (Puia és mtsai, 1998). A domináló gyeptípus az *Agrostis tenuis* – *Festuca rubra* mind a két, elemzésre kerülő legelőtombban.

HELYZETELEMZÉS

Választ keresve arra a kérdésre, hogy a megváltozott hasznosítási és művelési módok módosítják-e a gyeptípusokat, gyeptipológiai felmérés indult 2002-ben a Baróti hegység két különböző legelőtombjában.

Sugás legelőtomb jelenleg közbirtokossági tulajdonban van, juhokkal és szarvasmarhákkal hasznosítják szabadlegeltetéssel. A településekhez közel fekvő legelőtomb (3-8 km) nyugat-délnyugati fekvésű, enyhe lejtőkkel és vízmosta árkokkal, enyhén savas erdei barnatalajjal. A településekhez való közelségének tulajdoníthatóan szinte egész évben legeltetik. Fekvésének köszönhetően korán sarjad. Az időjárás ha engedi, már februárban elkezdik legeltetni a juhokkal, ami májusig tart,

akkor jönnek a szarvasmarhák. Ezek július végéig-augusztus elejéig legelnek, amikor fekvéséből következően a legtöbb esetben kiszűl. A szeptember eleji esőzésekkel általában újra sarjad, és ekkor ráhajítják a juhokat, amelyek a hó lehullásáig legelik. A legelő növényzetének nem hagynak időt újrasarjadásra, pihenésre. Folytonos tiprásnak van kitéve. Tápanyag utánpótlást és karbantartási munkálatokat kevés táblán végeznek

A Sugás gyepeinek tipológiai elemzése a termőhelyi adottságokra (felszín, talaj, égtáj), növényösszetételre és a követendő technológiára van alapozva. Termőhely meghatározása, lombhullató erdők övezete (4.), azon belül a bükkerdők szintje (4.2.). A direkt termőhely (S) (statiun) lejtős-enyhén lejtős, napos oldalak, száraz-félszáraz, enyhén savas talaj (S. 76-83). A növényösszetétel szerint az övezetben domináló gyeptípus az *Agrostis tenuis* – *Festuca rubra* (1.), ezen belül föllelhető cönológiai csoport (Gr.) *Anthoxanthum odoratum*, *Festuca ovina*, *Phleum pratense*, *Briza media*, *Deschampsia caespitosa*, *Coronilla varia*, *Genista tinctoria*, *Medicago lupulina*, *Achillea millefolium*, *Achillea distans*, *Campanula serata*, *Gentiana praecox*, *Chrysanthemum leucanthemum*, *Salvia pratense* (Gr. 21-22). Alkalmazandó technológia szerint (T.). A felület megtisztítása a növényi maradványoktól, az alap tápanyag-utánpótlás alkalmazása, P–K 60–60 kg/ha, N 150/ha, két fázisban adagolva, a kikoptott foltok felülvetése (T. 20). Az elemzett tábla tipológiai besorolása: 4.2.1. Gr 21–22, S. 76–83, T. 20.

A Vadas legelőtömb községi tulajdonban van, jelenleg egyes részeit csak időszakosan hasznosítják juhokkal vagy növendék szarvasmarhával szabadlegeltetéssel, másokat meg egyáltalán nem. A településektől nagy távolságra fekszik, 8–18 km, egyes tábláknak a megközelítése csak erdei úton lehetséges. A fekvése kelet-északkelet, a felszínét enyhén lejtő fennsíkok és kiemelkedő ormok tagolják. A településtől való távolsága miatt csak növendék állatot visznek rá. Észak-észak-keleti kitétsége végett a növényzet későn sarjazik rajta, május előtt ritkán lehet rá állatot tenni, általában augusztusra már el is vénül a növényzet. Karbantartó munkálatokat, tápanyag utánpótlást nem végeznek, a legnagyobb munkálat, ha tavasszal fölétetik az avart, a kórós növényeket

Vadas gyepeinek tipológiai elemzése a termőhely, növényösszetétel és technológia függvényében

Azonos az övezet a Sugás legelőével, lombhullató erdők (4) és a szint bükkerdők (2), a domináló gyeptípus ugyanaz: *F. rubra* – *A. tenuis* (1). A direkt termőhely (S) enyhén lejtő fennsík, félárnyékos, időszakosan nedves, savas talaj (S 75). A növényösszetétel szerinti cönológiai csoport az uralkodó gyeptípuson belül: *Nardus stricta*, *Holcus lanatus*, *Poa annua*, *Festuca ovina*, *Deschampsia caespitosa*, *Briza media*, *Festuca silvatica*, *Juncus effusus*, *Scirpus silvaticus*, *Carex humilis*, *Luzula campestris*, *Juncus compressus*, *Medicago lupulina*, *Lotus corniculatus*, *Trifolium montanum*, *Carduus acanthoides*, *Chrysanthemum leucanthemum*, *Ranunculus sp.*, *Rumex acetosella*, *Hieracium perforatum*, *Campanula patula*, *Cirsium vulgare*, *Centaureum uliginosum*, *Arctium lappa* (Gr. 22).

A követendő technológia: a talaj savasságának a csökkentése meszezéssel, valamint a nagy nitrogénhiány megszüntetése alap műtrágyázással vagy szerves trágyával, jól megszervezett kosarazással kétévenként. A talajvíz- és levegőkészletének a javítása mélylazítással. A növényi maradványok, bokrok, cserjék eltávolítása, a keletkezett üres foltok felülvetése fűkeverékkel (T). A tábla tipológiai besorolása: 4.2.1. Gr. 22 S. 75 T. 17. Ebben az övezetben a legelők jelenlegi állapotára szinte általánosan érvényes a kórós, szúrós gyomnövények terjedése, a gyepek sárgászöld zsombékok tömeges elszaporodása, a cserjéknek, bokroknak a sokasodása, amit a karbantartó munkálatok hiánya, vagy sok helyen éppen maga a legeltetés fölhagyása okoz. Ahol megszűnik a legeltetés, ott fajban szegényedik a gyepek (Vinczeffy, 2001).

KIÉRTÉKELÉS

- A bükkerdők szintjén uralkodó gyeptípuson belül (*A. tenuis* - *F. rubra*) a művelés és használat, vagy éppen annak a hiánya következtében megváltozott termőhelyi adottságok hatására altípusok kialakulása észlelhető.
- A lombhullató és vegyes erdők övezetében a nem hasznosított legelőtömbökben a kórós, szúrós gyomnövények és a fás növényzet, főleg a cserjék, bokrok terjednek.
- A természetes gyepek szakszerűtlen használatának a gazdasági veszteség mellett még tájképrontó hatása is van.

IRODALOM

Puia, I.-Sorav, V.-Rotar, I. (1998): Agroecologie Ecologism Ecologizare Edit. Genesis Cluj – Napoca.
Puscaru, D. si colab. (1963): Pasunile si finetele din Romania, studiul geobotanic si agroproductiv. Edit. Academiei Bucuresti.

Tucra, I.-Kovacs, A. si colab. (1987): Principalele tipuri de pajisti din Romania. Edit. Agricola Bucuresti.
Vinczeffy I. (2001): Természetes gyepeink különleges értéke. Gyepgazdálkodásunk helyzete és kilátásai. Agrártudományi Egyetem Debrecen, 322-323.